

ТЕМА: Стратегії та способи педагогічної взаємодії

1. Особистісно-орієнтована стратегія педагогічної взаємодії
2. Стили педагогічної взаємодії
3. Правила педагогічного спілкування у взаємодії

1. Особистісно-орієнтована стратегія педагогічної взаємодії

Особистісно зорієнтована стратегія педагогічної взаємодії характеризується такими особливостями:

- ставленням до учня як суб'єкту власного розвитку;
- орієнтацією на розвиток і саморозвиток його особистості;
- створенням умов для самореалізації і самовизначення особистості;
- установленням суб'єкт-суб'єктних відношень.

«Навчальне співробітництво» - найбільш змістовний, діяльнісно-орієнтований, який визначає багатобічну взаємодію усередині навчальної групи й взаємодію вчителя з групою.

□ Співробітництво як спільна діяльність, як організаційна система активності взаємодіючих суб'єктів характеризується:

- 1) просторовою й тимчасовою співприсутністю
- 2) єдністю мети
- 3) організацією і управлінням діяльністю
- 4) наявністю позитивних міжособистісних взаємин.

□ Співробітництво в навчальному процесі являє собою розвинену мережу за такими лініями:

- 1) вчитель - учень
- 2) учень - учень в парах (діадах) й в трійках (тріадах)
- 3) загальногрупову взаємодію учнів в колективі.

Співробітництво стає продуктивним, якщо:

- здійснюється за умови включення кожного учня в розв'язання завдань не в кінці, а на початку процесу засвоєння нового предметного змісту;
- організовано як активне співробітництво з учителем та іншими учнями;
- у процесі навчання відбувається становлення механізмів саморегуляції поведінки й діяльності учнів;
- усвідомлюються уміння створення цілей.

Головна мета навчання в співробітництві - навчатися разом, а не просто щось виконувати гуртом. Найбільш цікавими варіантами навчання в співробітництві є навчання в парах, в команді, колективна взаємодія, дослідна робота в малих групах та інші.

Починати навчання в взаємодії або співробітництві необхідно з планування приміщення, потім поступово, крок за кроком привчати учнів:

- взаємодіяти у групі з будь-яким партнером;
- працювати активно, серйозно ставитись до дорученого завдання;
- ввічливо й доброзичливо спілкуватися з партнерами;
- відчувати почуття відповідальності не тільки за свої власні успіхи, а й за успіхи своїх партнерів, усього класу;
- повністю усвідомлювати, що спільна робота в групі - це серйозна і відповідальна праця .

Організуючи роботу в групах, необхідно продумати ролі для учнів: ведучій, редактор, оформлювач, доповідач тощо. Р.Джонсон і Д. Джонсон виділяють наступні відмінності роботи у малих групах за методикою навчання в співробітництві від інших форм групової роботи:

- залежність членів групи;
- відповідальність кожного члена групи за власні успіхи і успіхи своїх товаришів;
- спільна навчально-пізнавальна, творча діяльність учнів у групі;
- соціалізація діяльності учнів у групі;
- загальна оцінка роботи в групі, яка складається з оцінки форми спілкування учнів разом з академічними результатами роботи

Існує декілька типів взаємозалежності учасників спільного навчання:

1. Залежність учнів від єдиної мети, єдиного завдання, яка усвідомлюється учнями і яку вони можуть досягти тільки спільними зусиллями.
2. Залежність від джерел інформації, коли кожен учень групи володіє тільки часткою загальної інформації або джерелом інформації, необхідної для розв'язання поставленого загального завдання; кожен повинен внести свій внесок в рішення цього загального завдання.
3. Залежність від єдиного для всіх навчального матеріалу (вправа, серія задач, один текст, один експеримент або лабораторна робота тощо).
4. Залежність від одного на всіх комплекту обладнання, необхідного для виконання загального завдання.
5. Залежність від єдиного для всієї групи заохочення - або всі члени групи заохочуються однаково, або не заохочуються ніяк

Наведемо приклади способів структурування взаємозалежності за різними аспектами.

ЦІЛІ:

- ❖ єдиний результат від всієї групи (у вигляді одного твору, малюнка, задачі, моделі);
- ❖ підпис кожного члена групи під кожною виконаною групою роботою;
- ❖ таблиця результатів діяльності всіх членів групи з кожної теми для різних варіантів організації співробітництва;
- ❖ кожен член групи заповнює власний робочий аркуш з будь-якої роботи, але учитель бере для аналізу один від групи на свій вибір, виправляє помилки, оцінює.

ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ:

- ❖ навчальний матеріал організується за типом "пилка": кожен член групи має на руках тільки свою частину матеріалу, завдання, яке він повинен виконати індивідуально, самостійно;
- ❖ письмове завдання, в якому кожен учень пропонує своє рішення;
- ❖ розподіл матеріалу.

Заохочення:

- ❖ бальна оцінка;
- ❖ похвала учителя;

Заохочення групи шляхом:

- ❖ виділення додаткового часу для читання;
- ❖ представлення вільного часу;
- ❖ присвоєння певної атрибутики;
- ❖ записи індивідуальних і групових досліджень в спеціальний журнал .

Уміння працювати в співробітництві набуваються поступово, існують сім послідовних кроків в навчанні цьому умінню, а саме:

1) допоможіть учням усвідомити, навіщо треба те чи інше уміння, навичка;

2) намагайтесь, щоб учні зрозуміли, із чого це вміння, навичка складається, як їх сформуванню;

3) організуйте необхідну і достатню інформацію для формування необхідної навички;

4) переконайтесь, що кожен учень отримує інформацію про те, наскільки правильно він виконує завдання щодо оволодіння навичкою, вмінням;

5) стимулюйте учнів, щоб вони допомагали один одному під час практики;

6) створюйте ситуації, в яких учні обов'язково сягнуть позитивних результатів;

7) стимулюйте подібну практику до тих пір, поки учні не відчують потребу в постійному її застосуванні.

2 . Стилi педагогiчної взаємодiї

Стиль педагогiчного спілкування — це усталена система способiв та прийомiв, якi використовує вчитель пiд час взаємодiї. Залежить вiн вiд особистiсних якостей педагога i комунікативної ситуацiї.

До особистiсних якостей належать ставлення вчителя до дiтей (активно-позитивне, пасивно-позитивне, ситуативно-негативне, стiйке негативне) та володіння організаторською технікою.

За активно-позитивного ставлення педагог виявляє ділову реакцію на діяльність учнів, допомагає їм, відчуває потребу у неформальному спілкуванні. Вимогливість, поєднана із зацікавленістю в учнях, викликає взаємодовіру, розкутість, комунікабельність.

Пасивно позитивне ставлення фокусує увагу вчителя на вимогливості та суто ділових стосунках. Таке спілкування характеризується сухим, офіційним тоном, браком емоційності, що збіднює спілкування і гальмує творчий розвиток вихованців.

Негативне ставлення, що залежить від перепаду настрою вчителя, породжує в дітей недовіру, замкненість, нерідко лицемірство, брутальність тощо. Викликаючи негативне ставлення до себе, такий учитель працює і проти предмета, який викладає, і проти школи, і суспільства загалом

Ставлення до дитини детермінує організаторську діяльність вчителя, визначає загальний стиль його спілкування, який може бути авторитарним, демократичним і ліберальним.

Авторитарному стилеві властивий диктат, який перетворює одного з учасників комунікативної взаємодії на пасивного виконавця, пригнічуючи його самостійність та ініціативу. Авторитарний учитель самочинно визначає спрямованість діяльності групи. Це гальмує ініціативу, пригнічує учнів. Головні форми взаємодії за такого стилю спілкування — наказ, вказівка, інструкція, догана.

Демократичний стиль ґрунтується на глибокій повазі, довірі й орієнтації на самоорганізацію, самоуправління особистості та колективу. ґрунтується він на думці колективу, покликаний донести мету діяльності до свідомості кожного учня і залучити всіх до активної участі в спільній діяльності. Основними способами взаємодії є заохочення, порада, інформування, координація, що розвиває в учнів упевненість у собі, ініціативність. З усвідомленням відповідальності, підвищенням зацікавленості, розвивається здатність свідомо, самостійно і творчо працювати, що забезпечує стабільний результат діяльності й закладає надійний фундамент розвитку особистості.

За ліберального стилю в учителя немає стійкої педагогічної позиції. Вона виявляється у невтручанні, низькому рівні вимог до виховання. Ліберальний учитель прагне не втручатися в життя колективу, легко підкоряючись суперечливим впливам. Форми його роботи зовні начебто демократичні, але через пасивність і незацікавленість, нечіткість програми і брак відповідальності виховний процес стає некерованим

Педагогічне спілкування має свою систему стилів, особливості яких залежать від обставин та індивідуальних характеристик його учасників.

✓ *Спілкування на підставі захоплення спільною творчою діяльністю.* Головним для нього є активно-позитивне ставлення до учнів, любов до справи, співроздуми та співпереживання щодо сумісної діяльності.

✓ *Спілкування, що ґрунтується на дружньому ставленні.* Воно базується на особистому позитивному сприйнятті учнями вчителя, який виявляє приязнь, повагу до дітей. Але інколи педагоги неправильно інтерпретують дружбу з учнем і перетворюють дружні стосунки на панібратські, що негативно впливає на весь навчально-виховний процес.

✓ **Спілкування-дистанція.** Дистанційне спілкування обмежується формальними взаєминами. Навіть позитивне ставлення педагога до дітей не дає йому змоги уникнути авторитарності, що знижує загальний творчий рівень спільної з учнями роботи

✓ **Спілкування-залякування.** Поєднує в собі негативне ставлення до учнів і авторитарність в організації діяльності. Вдаються до нього педагоги, нездатні організувати спільну діяльність. Ситуативно таке спілкування проявляється у репліках: «Я не погрожую, але попереджаю: сміється той, хто сміється останнім...», «Спробуйте тільки..., попереду іспит...» .

✓ **Спілкування-загравання.** Поєднує в собі позитивне ставлення до дітей з лібералізмом. Педагог прагне завоювати авторитет, хоче подобатися дітям, але не намагається відшукати доцільних способів організації взаємодії, не гребує дешевими прийомами. Це задовольняє честолюбство незрілого педагога, але справжньої користі йому та дітям не приносить.

УСТАНОВКА — це стійка схильність людини до певної форми реагування, за допомогою якої може бути задоволена та чи інша потреба.

ВОНА СПОНУКАЄ ЛЮДИНУ ОРІЄНТУВАТИ СВОЮ ДІЯЛЬНІСТЬ У ПЕВНОМУ НАПРЯМІ Й ДІЯТИ ПОСЛІДОВНО ЩОДО ВСІХ ОБ'ЄКТІВ І СИТУАЦІЙ, ВІДДЗЕРКАЛЮЄ СТАН ОСОБИСТОСТІ НА ОСНОВІ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ПОТРЕБАМИ ТА ЇХ ЗАДОВОЛЕННЯМ, ЗАБЕЗПЕЧУЄ ЛЕГКІСТЬ, АВТОМАТИЧНІСТЬ ТА ЦІЛЕСПРЯМОВАНІСТЬ ПОВЕДІНКИ. УСТАНОВКА МОЖЕ БУТИ ОСНОВНИМ ЧИННИКОМ, ЯКИЙ ОПОСЕРЕДКОВУЄ АКТИВНУ ВЗАЄМОДІЮ ЛЮДИНИ ТА СОЦІАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА.

3. Правила педагогічного спілкування у взаємодії

Дотримання правил педагогічного спілкування у взаємодії вбереже педагога від багатьох труднощів та помилок, які підстерігають його в практичній діяльності.

Стислий їх виклад можна звести до таких пунктів:

1. Успіх педагогічної діяльності насамперед залежить від культури спілкування.
2. Моделюйте спілкування не «від себе», а від дітей, їх потреб та інтересів.
3. Орієнтуйте своє педагогічне мовлення на конкретного учня, а не на абстрактну групу.
4. Використовуйте різні види спілкування.
5. Спілкуйтесь із дітьми на взаємних інтересах, проте не організовуйте спілкування «по вертикалі», зверху вниз.
6. Постійно враховуйте психологічний стан окремих вихованців і колективу загалом.
7. Дивіться на себе збоку, постійно аналізуйте свої вчинки й дії.
8. Умійте слухати дітей, зважайте на їх думку.

9. Намагайтесь зрозуміти настрій дитини і на цій основі моделюйте спілкування з ними.

10. Спілкування не повинно призводити до конфліктів, а попереджувати їх.

11. Не принижуйте людську гідність.

12. Спілкування має бути систематичним. Не залишайте поза увагою «незручних» для вас дітей.

13. Будьте ініціативним у спілкуванні.

14. У процесі спілкування враховуйте стать вихованців.

15. Уникайте штампів, постійно шукайте нові форми, засоби, методи і прийоми.

16. Долайте негативні установки стосовно конкретного учня.

17. У процесі спілкування уникайте абстрактної критики, оскільки це породжує опір.

18. Якомога частіше усміхайтесь: це викликає позитивні емоції, спонукає до продуктивного спілкування.

19. У процесі вашого спілкування частіше висловлюйте схвалення, заохочення.

В сучасній американській педагогіці існує спеціальний термін “ефективні вчителі”. Їх відрізняє унікальна комбінація особистих якостей (за А. Комбасом), які виступають як суб’єктивні передумови професіоналізму в педагогічній роботі:

- ✓ для таких вчителів внутрішня, психологічна сторона справи важніша зовнішньої;
- ✓ спочатку він прагне зрозуміти точку зору іншої людини, а потім вже діяти на базі цього розуміння;
- ✓ люди і їх реакції являються для нього більш значущими, ніж речі і формальні ситуації;
- ✓ він довіряє людям і вважає їх здібними вирішувати, причому зовсім адекватно, свої життєві проблеми, чекає від них появу дружелюбства, а не ворожості;
- ✓ людина для нього - завжди особистість, наділена гідністю.

В.Я. Пилиповський пропонує слідуючі типові риси, які повинні бути притаманні вчителю як професіоналу:

- ✓ істинні професіонали культивують теплі, емоційно забарвлені взаємовідносини з учнями;
- ✓ при яких би то не було несприятливих обставинах володіють ситуацією, уміючи за допомогою гумору, забави розрядити обставини, загрожуючи неприємними наслідками;
- ✓ свій предмет викладають з ентузіазмом і фантазією – завжди зібрано, цілеспрямовано, виключаючи непродуктивну трату часу на уроці;
- ✓ професійно діючі вчителі послідовні в своїх вимогах, справедливі, ставляться до дітей поважно і рівно .

Б.Д. Паригін відзначав, що цей процес може виступати в один і той же час і як процес взаємодії людей один до одного, і як процес їх взаємного впливу один на одного, і як процес їх взаємного переживання і взаєморозуміння один одного.

А.А. Бодалев пропонує розглядувати спілкування як взаємодію людей, змістом якого є обмін інформацією за допомогою різних засобів комунікації для встановлення взаємовідносин між людьми.

Є.В. Рудневський розглядує спілкування як “систему міжособистісної взаємодії”, обмежуючи феномен спілкування тільки безпосереднім контактом між індивідами. Спілкування як процес взаємодії значно ширший: спілкування безпосередньо в групах – міжгрупове, в колективі – міжколективне. Але тільки в процесі взаємодії людини з людиною, групою, колективом реалізується вимога особистості в спілкуванні.

Отже, зробимо висновки, сумуючи особисті якості, необхідні для ефективної педагогічної діяльності, виділяють наступні: прагнення до максимальної гнучкості; здібність до емпатії, тобто розуміння почуттів інших; вміння надати особистісного забарвлення викладанню.

Дякую за увагу!